

HISTORIE

Hvad er historie?

En præsentation af fagets genstandsområde

Vi har alle hver vores historie. Hvis vi kigger i fotoalbummet, kan vi følge vores liv fra fødsel til i dag. Vi kan se, hvordan vi har ændret os, hvordan vi er vokset, hvordan vi har fået nye venner og ny stil. Billederne er levn fra vores fortid, og minder os om vores egen historie.

I familiens fotoalbum får vi ikke kun indblik i det, der angår os og vores familie. Billederne kan nemlig give os forståelse for det samfund, som vi er en del af. De kan vise os, hvordan tøj- og hårmøder har forandret sig, eller hvordan familiestrukturerne har ændret sig fra den børnerige familie i starten af forrige århundrede over kernefamilien i midten af århundredet til den sammenbragte familie i dag.

Faget historie undersøger på den måde *menneskets historie*. Det er ikke kun det enkelte menneskes historie, som faget beskæftiger sig med, men også den store historie om, hvordan mennesker lever sammen eller bekrieger hinanden, indretter deres samfund og former deres kultur. Faget interesserer sig for, hvordan man fra oldtiden til i dag har forholdt sig til *hinanden*, hvordan man har udnyttet *naturen*, og hvordan man har udviklet *samfundet*.

Historie undersøger, hvordan mennesker forholder sig til hinanden, naturen og samfundet.

På dansk bruger man ordet historie på to måder. En historie er for det første en *fortælling*, der bygger på enten opdigtede eller virkelige begivenheder. Det kan fx være H.C. Andersens fortælling om Klodshans eller historien om, hvordan tante Olga mødte onkel Orla. Man kan også fortælle røverhistorier, godnathistorier og solstrålehistorier, eller de historier om vores liv, som fotoalbummet minder os om.

Disse fortællinger hedder på engelsk *story* i modsætning til *history*, som peger på den anden betydning af ordet. Historie betyder nemlig også

Et kig i fotoalbummet kan blandt andet give os indblik i tidens syn på børn.

menneskets politiske, kulturelle og sociale fortid og den videnskabelige og systematiske fremstilling heraf. Historie er med andre ord *studiet af fortiden*. Fortid skal ikke kun forstås som det, der ligger forud for vores egen levetid, men om tiden før *nutiden*. Det, I lavede i går, er således allerede fortid.

Historiefaget beskæftiger sig med andre ord med hele den periode, hvor mennesket har eksisteret. Denne periode, der strækker sig over flere millioner år, kan opdeles i forhistorisk og historisk tid. **Forhistorisk tid** er en betegnelse for den periode, hvor mennesket ikke har efterladt sig skriftlige kilder, men kun levn som fx redskaber. Den **historiske tid** strækker sig fra de første skriftkulturers opståen i Mellemøsten fra år 3000 f.Kr. frem til i dag, og omfatter den periode, hvortil der eksisterer skriftlige levn.

Historie er den videnskabelige og systematiske fremstilling af fortiden, og beskæftiger sig især med den fortid, til hvilken vi har skriftlige kilder.

ØVELSE TIL HISTORIE

Diskuter, hvad billederne på side 24 siger om de enkelte personer og deres indbyrdes forhold.

Hvordan iscenesætter familierne sig? Hvilket indtryk ønsker de at give andre?

Hvad siger billederne om den tid og det samfund, som de er taget i?

Lav et fremtidsscenario for familien anno 2030. Hvordan vil en familie se ud i år 2030?

Gå på Facebook og giv dit bud på, hvad det siger om tiden? Om nutidens mennesker? Danmarks statsminister er sammen med andre centrale politikere også kommet på Facebook. Hvad siger det om dem, at de iscenesætter sig her?

En præsentation af historiefagets centrale begreber

Kronologi

De tider er ovre, hvor din historielærer overhører dig i, hvornår de danske konger regerede. Historie handler nemlig ikke kun om tidsregning. Alligevel er historie det fag i KS, der er mest optaget af årstal og datering.

En af grundene hertil er fagets ønske om at skabe *kronologisk overblik*. Kronologi betyder 'læren om tiden', og handler om at kunne fæste tiden. Man kan fx tidsfæste terrorangrebet i USA til den 11. september 2001. Men denne dato giver ikke i sig selv et kronologisk overblik. Man bliver nødt til at sætte det i forhold til noget andet for at kunne danne sig et overblik.

Man kan fx sætte episoden i forhold til krigen i Afghanistan, der blev indledt i oktober 2001, hvor USA gennemførte massive bombardementer i landet og indsatte landtropper for at nedkæmpe det religiøse Taliban-re-

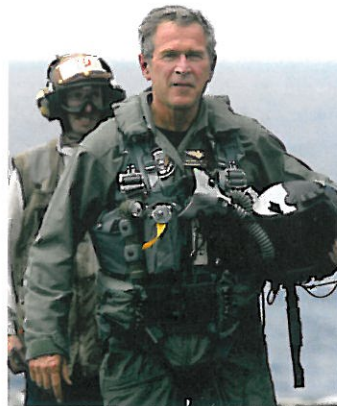
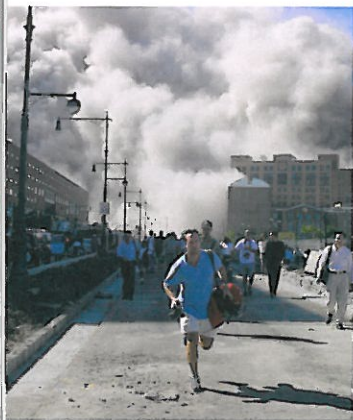
gime, uskadeliggøre al-Qaeda og fange Osama bin Laden, som talebanerne nægtede at udlevere til USA. Det var et led i den krig mod terrorisme, som den amerikanske præsident George W. Bush (2001-2009) erklærede den 12. september. Krigen i Afghanistan sluttede i marts 2002, men krigen mod terrorisme fortsatte. Amerikanske og britiske styrker invaderede Irak året efter på grund af en formodning om, at landet havde masseødelæggelsesvåben, der kunne bruges til at støtte terroraktioner. Da Saddam Husseins irakiske regime faldt 26 dage efter, havde krigen kostet over 6.000 civile irakere og 10.000 irakiske soldater livet.

Krigen kom også til at involvere Danmark, der blev en aktiv deltager i krigen ved at stille en korvet og en ubåd til rådighed. Siden har Danmark og andre europæiske lande sendt styrker ind i Irak for at hjælpe med genopbygningen. Selv om de egentlige krige i Afghanistan og Irak er afsluttede, er de amerikanske og europæiske soldater, der skal sikre freden og genopbygningen af landene, involveret i stadig kampe. De islamiske terrorister og deres støttegrupper fortsætter deres kampe enten gennem angreb, sabotage og gidseltagning i Irak og Afghanistan eller gennem bombninger af Bali (2002), Madrid (2004) og London (2005).

Når man sætter den 11. september i forhold til andre begivenheder, får man kronologisk forståelse af, hvordan forskellige begivenheder kan forbinde sig med hinanden. I faget historie er det derfor ikke kun selve datoen, der er interessant, men også hvad der gik forud, og hvad der kom efter. Fagets fokus på datering har derfor til formål at give overblik og indblik i sammenhænge, frem for at lære årstal udenad.

Der er imidlertid nogle årstal, der er vigtigere at huske end andre, nemlig de år, der markerer brud og forandring eller begyndelse og afslutning på en historisk periode. Den 11. september 2001 er en sådan dato, der 'vil gå over i historien', dvs. blive husket. Men man kan argumentere for, at datoen i sig selv er betydningsløs. Det er os, der tillægger datoen en betydning, som den dag, der med ét slag ændrede verden. Det gjorde vi blandt andet, fordi USA aldrig tidligere har mistet så mange civile på én gang. Men i forhold til hvilken målestok vurderer vi, at det er et stort antal døde? I forhold til antallet af trafikdræbte i USA i 2001 på ca.

Med et kronologisk overblik kan man forbinde tvillingetårnernes kollaps i 2001 og en amerikansk patrulje ved en vej bombe i Irak i 2004.

42.000 fremstår angrebets 3.000 ofre som et lille tal. De 6.000 civile dræbt i Irak, 2. verdenskrigs 50 millioner ofre eller de 800.000, der på under 100 dage blev dræbt i Rwanda i 1994 på grund af interne stammekonflikter, sætter terrorangrebet mod World Trade Center i et andet perspektiv. Når man arbejder med kronologi, er det derfor vigtigt, at man også diskuterer, hvorfor nogle dage 'går mere over i historien' end andre.

Massedrab på jøder under 2. Verdenskrig og ofre fra borgerkrigen i Rwanda i 1994.

ØVELSE TIL KRONOLOGI

Diskuter, hvilke årstal man bør have kendskab til. Giv en begrundelse. Hvilke årstal er vigtige for dig? Hvorfor?

Diskuter, hvorfor 11. september 2001 er gået over i historien, og hvorfor vi i højere grad husker den 11. september frem for folkedrabet i Rwanda. Hvorfor reagerer man stærkere på nogle begivenheder frem for andre?

Periodisering er et centralt begreb, når man arbejder med datering og kronologi. Periodisering betyder, at man deler historiske perioder ind i forskellige tidsafsnit som fx jernalder og renæssance. Der findes forskellige kriterier, som man kan inddele efter. En periode som enevælden er afgrænset i forhold til styreform, mens industrialiseringen især henviser til en teknologisk udvikling. Andre perioder – som renæssancen, der satte individet i centrum – er periodiseret i forhold til en bestemt måde at opfatte mennesket på. Man kan altså periodisere forskelligt afhængig af de kriterier, man inddeler historien i. Derudover er det svært at sætte præcise årstal på perioderne. I en europæisk sammenhæng placerer man renæssancen i perioden 1453-1650, men den begyndte længe inden 1453 i Italien, og når først Danmark i 1500-tallet.

ØVELSE TIL PERIODISERING

Lav på tavlen en tidslinje med forskellige historiske perioder, som I kender. Diskuter, hvad der gør, at man går fra en periode til en anden. Kunne inddelingen have set anderledes ud?

Vi inddeler også vores eget liv i forskellige perioder. Hvilke perioder ville du inddele dit liv i? Sammenlign din inddeling med dine studiekammerater, og undersøg, om I har periodiseret efter samme kriterier.

Årsagsforklaring

Kronologi skal ikke kun gøre os i stand til at datere begivenheder i forhold til hinanden. Ved at skabe overblik over forskellige begivenheder kan kronologien også pege på, hvilken *sammenhæng*, der er mellem begivenheder. Er der fx sammenhæng mellem de islamiske terroristers had mod Vesten og de amerikanske troppers tilstedeværelse i Mellemøsten siden Golfkrigen i 1991? Eller skyldes angrebet vrede over USA's kulturelle, økonomiske og politiske dominans i verden siden 1945? Disse spørgsmål om sammenhæng mellem terrorangrebet og USA handler om *årsagsforklaring*. Man årsagsforklarer, når man viser, at der er en forbindelse mellem to begivenheder, således at en begivenhed (årsag) forårsager en eller flere andre begivenheder (virkning).

UDLØSENDE OG BAGVEDLIGGENDE ÅRSAGER

I historie skelner man mellem to typer årsager, nemlig de bagvedliggende og de udløsende årsager.

De *bagvedliggende* årsager er de dybere og mere langsigtede årsager til en begivenhed. De er nødvendige, men i sig selv ikke tilstrækkelige betingelser for at noget finder sted. Der skal være noget, der udløser hændelsen.

Den *udløsende* årsag er den umiddelbare anledning til begivenheden.

Der findes mange eksempler på, hvorledes en tilstand gradvis forværres, således at det er svært at sige præcis, hvad der fik tilstanden til at gå over i en åbenlys og direkte konflikt, og hvornår det skete. Et klassisk eksempel er 1. Verdenskrig 1914-18. I årene op til krigen tiltog spændingerne i Europa, men de blev først udløst i en krig, da ærkehertug Franz Ferdinand og hans kone under et besøg i Sarajevo i sommeren 1914 blev skudt af en serbisk nationalist. Mordet satte gang i en kædereaktion, og kom dermed til at udløse krigen, men krigen kan ikke forklares som et resultat af dette mord, da der lå mange bagvedliggende faktorer bag.

Men der findes også eksempler på, at denne skelnen mellem bagvedliggende og udløsende årsager ikke giver megen mening. Angrebet den 11. september er således et eksempel på, hvorledes et fænomen kan udvikle sig over lang tid for endelig at kulminere i en særlig stor begivenhed, uden at man af den grund entydigt kan sige, hvad der udløste angrebet.

Uanset om man skelner mellem bagvedliggende og udløsende årsager, vil man under alle omstændigheder opdage, at de fleste begivenheder ikke kun har én årsag. Det er ofte en kombination af eller vekselvirkning mellem flere årsager, der forårsager en bestemt udvikling. Det kan derfor være nødvendigt at inddrage flere forskellige årsager for at kunne vurdere, hvorfor en udvikling har fundet sted. Den nedenstående forklaringsmodel peger på forskellige typer af bagvedliggende årsager.

Figur 4: Historiske årsagsforklaringer

Teknologiske	Teknologiske forhold som udvikling af a-bomben, dampmaskinen eller skibsteknologi. Skibsteknologi førte fx til opdagelse af nye kontinenter.
Økonomiske	Økonomiske forhold som børskrakket i 1929, der førte til arbejdsløshed og inflation.
Sociale	Sociale forhold som dårlige arbejdsforhold kan føre til strejke, der kan resultere i højere løn.
Politiske	Politiske motiver, magtforhold og alliancer kan få indflydelse på verdens begivenheder. USA's magtalliance med De Allierede i 2. Verdenskrig førte fx til Tysklands nederlag.
Ideologiske	Ideer og ideologier som fx nazisme, liberalisme og socialisme har haft indflydelse på indretning af samfund, udformning af politik og menneskeopfattelse.
Religiøse	Religiøse forhold og overbevisninger kan fx forklare den religiøst motiverede terrorisme i dag.
Individuelle	Magtfulde individer som Hitler, Stalin, Napoleon og Nelson Mandela har alle haft indflydelse på verdenshistoriske begivenheder.

Man skal være opmærksom på, at der både kan være *synlige* og *skjulte* motiver til, at mennesket handler, som det gør. Selv små hverdagsbegivenheder kan være styret af flere motiver. Når I fx tilbyder at betale for kaffen, kan det være en venlighed overfor jeres venner, men det kan også være, fordi I tænker på at opnå en modydelse. Politikere kan tænke på samme måde. Den amerikanske regerings officielle – og synlige – begrundelse for at gå i krig i Irak var ønsket om at eliminere truslen om masseødelæggelsesvåben. Historikere har dog peget på, at præsident Bush havde mindst to skjulte motiver til at gå i krig, nemlig USA's ønske om kontrol over irakiske oliereserver, samt fjernelsen af Saddam Hussein, som den tidligere præsident George Bush senior, forgæves havde forsøgt at komme af med under den første Golfkrig i 1991.

ØVELSE TIL ÅRSAGSFORKLARING

Diskuter på baggrund af figur 4, hvilke bagvedliggende årsager, der kan være til, at familien har ændret sig (se billederne side 24).

Formuler selv ét spørgsmål til Danmarkshistorien. Begynd sætningen med 'Hvilke årsager var der til ...?' Overvej i den forbindelse, hvor I kan finde svar på spørgsmålet. Giv svar på jeres eget spørgsmål ved at skelne mellem de udløsende og bagvedliggende årsager.

En præsentation af fagets metoder

Kilder

Metode er en betegnelse for den måde et fag arbejder med sine data på. I historie kalder man disse data for kilder.

KILDER

Kilder kan defineres som alt det, mennesket har fremstillet og efterladt. Man skelner mellem skriftlige og ikke-skriftlige kilder.

Ikke-skriftlige kilder: Genstande, billeder, bygninger eller videooptagelser af flyet, der rammer World Trade Center.

Skriftlige kilder: Love, plakater, taler, kontrakter, aviser, indskrifter eller terroristernes afskedsbrev.

I historie arbejder man oftest med *skriftlige* kilder, hvilket er grunden til, at ordet kilde ofte anvendes om et skriftligt materiale, der er overleveret fra fortiden.

Kilderne er vores adgang til den fortid, der ikke længere eksisterer. Hvis vi ikke havde kilder, ville vi ikke have mulighed for at undersøge fortiden. Hvis I skal vide noget om jeres bedsteforældres ungdom, er det også kun gennem kilder som fotografier, dagbøger eller samtale med jeres bedsteforældre, at I kan få dette indblik. Det er på baggrund af kilderne, at vi rekonstruerer, dvs. genskaber, fortiden.

Kilder kan bruges enten som levn eller som beretning. Alle kilder kan bruges som **levn** fra fortiden. Det vil sige, at de kan bruges til at sige noget om den *tid og situation*, de blev til i, og den *person*, der fremstillede kilden. Hvis denne bog blev brugt som levn, ville man fx kunne sige noget om, hvordan bogens forfattere opfattede kultur- og samfundsfaggruppen eller den kunne bruges til at sige noget om hvilken pædagogik, der var fremherskende i starten af det 21. århundrede. Nogle kilder kan også bruges som **beretning**, nemlig de kilder, der fortæller eller beretter om noget. Når man anvender en kilde som beretning, er der således fokus på *emnet* frem for på forfatteren eller ophavssituationen. Vores bog kan som beretning bruges til at fortælle, *hvad* KS beskæftiger sig med.

Man skelner mellem to hovedtyper af kilder. Man taler om **første-håndskilder**, når afsenderen selv har oplevet det, der berettes om, og ikke er afhængig af andre kilder, men får sin viden direkte fra begivenheden. Et øjenvidne til terrorangrebet er et eksempel på en førstehåndskilde. Hvis afsenderen ikke selv har oplevet begivenheden, men har det fra en andens beretning eller andre kilder, taler man om **anden-håndskilder**. Der er derfor kun en indirekte forbindelse mellem kilden og det, den skildrer. I er – med mindre I var i nærheden af World Trade Centeret den 11. september 2001 – anden-håndskilder til terrorangrebet.

ØVELSE TIL KILDER

Diskuter, hvorfor det kan være relevant at skelne mellem første- og anden-håndskilder.

Kildekritik

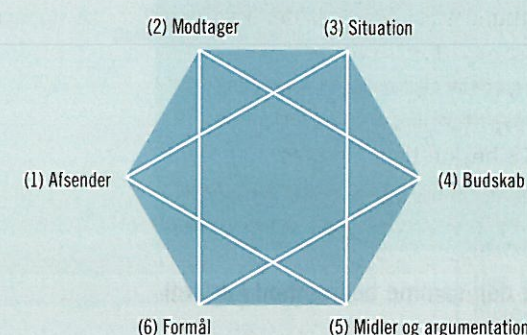
Den metode, man bruger i den historie-faglige analyse af kilderne, kaldes for *kildekritik*. Som ordet antyder, er kildekritik en metode, der forholder sig kritisk til kilderne. Men hvad vil det sige at forholde sig kritisk? Først og fremmest betyder det, at man stiller kilden en række spørgsmål, så man kan vurdere dens *troværdighed*. For det andet er formålet med kildekritikken, at man vurderer dens *repræsentativitet*.

Kildens troværdighed

De spørgsmål, som man stiller for at vurdere kildens troværdighed, skal gøre os i stand til at vurdere, hvorvidt vi kan 'stole' på det, som kilden fortæller os. Forsøger afsenderen at fremstille det, der faktisk skete, eller forskønnes eller skjules dele af virkeligheden? I vores hverdag forholder vi os også til troværdighed. Hvis vi hører en historie fra festen i fredags, stiller vi os selv en række spørgsmål for at vurdere, om historien er sand. Kan vi stole på personen, der fortæller historien? Oplevede han det selv? Forsøger han at fremstille sig selv i et bestemt lys, eller er der andet han vil opnå med historien? Kildekritik går på samme måde ud på at undersøge afsenderens holdninger og hensigter for at kunne vurdere, i hvor høj grad kildens informationer er troværdige.

ØVELSE TIL KILDEKRITIK

Lav en kildekritisk analyse af en artikel i Ekstra Bladet eller Se & Hør (find artiklen på deres webside). Lav en liste over de spørgsmål, som I vil stille artiklen for at vurdere, om den er troværdig. I kan tage udgangspunkt i følgende hovedpunkter:

Lav derefter med hele klassen et fælles kildekritisk analyseskema, som I fremover kan anvende, når I analyserer kilder.

En del af kildekritikken går ud på at undersøge, om en kilde har *tendens*. Det har den, hvis *afsenderens værdier, holdninger og interesser* åbenlyst eller skjult *farver kilden*, eller hvis afsenderen giver udtryk for en *klar holdning* til noget. En afsender kan give udtryk for sine værdier og holdninger på forskellige måder. Det kan for det første ske gennem det *ordvalg*, man bruger. Hvis afsenderen bruger værdiladede ord, der udtrykker sympati eller antipati, kan man tale om, at kilden er tendentiøs. For det andet kan *udvælgelse af stoffet* vise, om kilden har tendens. Afsenderen kan udelade det, der strider mod hans holdning, og kun medtage det, der støtter ham. Det kan derfor være interessant også at undersøge, hvad kilden *ikke* medtager eller omtaler. For at undersøge om en kilde har tendens, kan man stille følgende spørgsmål til kilden.

HAR KILDEN TENDENS?

Har afsenderen en holdning til eller vurdering af det, han skriver om, eller forsøger han at forholde sig neutral? Undersøg dette gennem forfatterens ordvalg og udvælgelse af stof.

Hvad ønsker afsenderen at opnå?

Fortæller afsenderen sandheden? Eller har han et (evt. skjult) motiv til at fordreje virkeligheden, fx for at forsvare sine interesser eller udbrede et budskab?

En afsender vil dog altid sætte sit præg på kilden. Man vil altid være nødt til at vælge og prioritere blandt oplysninger og vælge sine formuleringer. Derfor vil en tekst altid blive 'farvet', forstået på den måde, at en kilde aldrig kan ses uafhængig af afsenderen, der altid vil betragte en begivenhed ud fra en bestemt synsvinkel.

ØVELSE TIL SYNSVINKEL

Hele klassen skal skriftligt beskrive den samme time. Forestil jer, at jeres skildringer skal give eftertiden indblik i, hvordan det var at gå på HF i det 21. århundrede.

Sammenlign derefter jeres beskrivelser i små grupper. Har I bemærket de samme ting? Hvordan adskiller jeres beskrivelser sig fra hinanden? Hvad siger det om det at skrive historie?

Overvej, hvordan en skoleelev fra en anden tid eller kultur ville have beskrevet den samme undervisningstime.

Teksterne nedenfor er eksempler på, at den samme begivenhed kan skildres forskelligt.

UDDRAG FRA EN DANSK HISTORIEBOG OM DEN TYSKE BESÆTTELSE 1940-1945

Det var uproblematisk for Tyskland at besætte Danmark den 9. april 1940 i forbindelse med et dristigt, men vellykket overfald på Norge. Den danske regering valgte med det samme at kapitulere og accepterede de tyske krav. Regeringen fortsatte med at styre landet under den tyske 'fredsbesættelse'. De fire gamle partier samarbejdede om den politik, der skulle føres internt og i forhold til den tyske besættelsesmagt. Den centrale politiker i denne politik blev Erik Scavenius, udenrigsministeren fra 1. verdenskrig, der i 1940 igen fik overdraget denne post og fra 1942 også blev statsminister. Hans politik gik ud på gennem eftergivenhed over for de tyske krav til Danmark at få landet og befolkningen så lempeligt gennem besættelsen som muligt. Den tyske interesse i denne politik lå i, at man over for omverdenen, fx de neutrale lande, kunne fremvise Danmark som et mønsterprotektorat: Man blev behandlet godt, hvis man villigt indrettede sig på forholdene i et af Tyskland domineret 'Neuropa'. Denne forhandlingspolitik eller tilpasningspolitik overfor de tyske krav fortsatte frem til 29. august 1943, hvor tyskerne efter en række strejker i større danske provinsbyer fremsatte krav om stramninger i regeringens politik over for befolkningen – bl.a. indførelsen af dødsstraf for sabotage – krav, som regeringen ikke kunne acceptere. Den gik derfor af.

Henrik Bonne Larsen og Thorkil Smitt:
Danmarkshistorisk oversigt, Systime 2006

TALE HOLDT AF ANDERS FOGH RASMUSSEN PÅ 60-ÅRS DAGEN FOR DEN 29. AUGUST 1943

Mine damer og herrer,
Den 29. august er en dato, vi bør huske – og være stolte af.

Den dag blev Danmarks ære reddet. Den danske regering stoppede langt om længe samarbejdet med den tyske besættelsesmagt og gik af. Efter godt tre års samarbejde med tyskerne blev der endelig rene linjer.

Det var heller ikke en dag for tidligt. [...]

Ikke nok med at Danmarks politiske ledelse besluttede at følge en passiv tilpasningspolitik i forhold til tyskerne. Den danske regering valgte bevidst og åbenlyst en aktiv politik overfor besættelsesmagten i det håb, at noget af suveræniteten ville blive respekteret. [...]

Hovedargumentet for samarbejdspolitikken var, at al dansk modstand mod den tyske overmagt var nyttesløs. Ved at samarbejde med besættelsesmagterne blev Danmark og den danske befolkning skånet for de fleste af krigens rædsler. Og det lykkedes. Danskerne slap for de værste ødelæggelser. Landbrug og industri tjente på krigen. Så ud fra et sådant gustent overlæg vil nogle måske kalde samarbejdspolitikken nødvendig, klog og hensigtsmæssig.

Men det er en meget farlig tankegang. Hvis alle havde tænkt som de danske samarbejdspolitikere, ville Hitler med stor sandsynlighed have vundet krigen og Europa var blevet nazistisk [...]

Selv dømt på datidens præmisser forekommer den danske politik naiv, og det er stærkt forkasteligt, at den politiske elite i Danmark i den grad førte ikke blot neutralitets- men aktiv tilpasningspolitik. I kampen mellem demokrati og diktatur kan man ikke stå neutralt. Man må tage stilling for demokratiet og mod diktaturet. Det er på dette punkt, at den aktive tilpasningspolitik udgjorde et politisk og moralsk svigt.

Anders Fogh Rasmussens tale på Søværnets Officerskole, den 29. august 2003.
www.stm.dk

ØVELSE TIL TEKSTERNE

Den politiske linje under besættelsen bliver skildret forskelligt i de to kilder. Den første kilde bruger begreberne 'forhandlingspolitik' og 'tilpasningspolitik', mens den anden kilde kalder linjen for 'aktiv tilpasningspolitik' og 'samarbejdspolitik'. Diskuter, hvad disse begreber hver især afspejler, og om de kan bruges til at sige noget om forfatternes holdning.

Uddraget fra historiebogen tilstræber objektivitet. Forhold jer i den forbindelse kritisk til bogens udvælgelse af informationer, samt brug af ord. Kunne forfatterne have brugt andre ord eller informationer, og ville det i så fald ændre tendensen?

Diskuter, hvorvidt Anders Fogh Rasmussens tale er tendentiøs. Argumenter for jeres holdning.

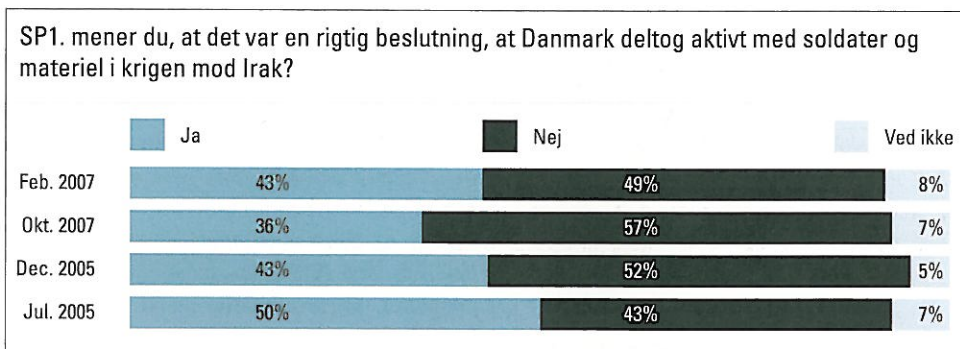
Undersøg i den forbindelse om der skete noget i 2003, der kan forklare hans udvælgelse af stoffet. Skal talen legitimere noget? Brug gerne Internettet.

Overvej, hvad man kan bruge Anders Fogh Rasmussens tale til. Kan man bruge den som beretning til at sige noget om besættelsestiden? Eller kan man kun bruge den som levn, dvs. som en kilde, der siger noget om afsenderen og den tid, som den er blevet til i?

Kildens repræsentativitet

Det næste skridt i kildekritikken er en vurdering af kildens repræsentativitet, hvilket vil sige at vi skal undersøge, hvem kilden repræsenterer. Et synspunkt behøver nemlig ikke nødvendigvis gælder for hele befolkningen. Et læserbrev i avisen, en tale af statsministeren eller et indlæg i et chatroom om krigen i Irak kan med andre ord ikke uden videre bruges til at sige noget om hele den danske befolknings opfattelse af krigen. Hvis man derimod vil undersøge en holdning i samfundet, kan man fx bruge meningsmålinger.

Figur 5: Danskernes holdning til krigen i Irak

NOTE: Ugens Gallup, nr.6, februar 2007

Når man arbejder med repræsentativitet, skelner man gerne mellem den lille og den store historie.

DEN STORE OG DEN LILLE HISTORIE

Den store historie er en betegnelse for den historie, der udfolder sig på det nationale og internationale niveau. Det kan fx være den danske politik overfor indvandrere, Folkekirkens officielle holdning til vielse af homoseksuelle eller årsagerne til, at Ungdomshuset i København i 2007 blev revet ned. Når man arbejder med et lands overgang fra nationalstat til EU, eller har fokus på kongerne eller statsmændenes bedrifter, er det også den store historie, man undersøger.

Den lille historie er det enkelte menneskes historie og oplevelser. Hvilken holdning har Hassan til indvandrerpolitikken? Hvad siger Peter til, at han ikke kan vies i Folkekirken, fordi han er homoseksuel? Hvad fik Louise til at demonstrere, da Ungdomshuset blev revet ned? Man undersøger her, hvordan verden ser ud fra et andet perspektiv end magthavernes ved at få det enkelte menneske i tale.

Man skal også vurdere, om kilden er relevant i forhold til vores problemstilling. Hvad kan vi bruge kilden til at belyse? Kan den give svar på problemformuleringen? Hvis man skal undersøge holdninger til samarbejdspolitikken under besættelsen, skal man med andre ord undersøge, om kilden kan bruges til at besvare dette spørgsmål.

Brug og misbrug af historie

Når man arbejder kildekritisk, er det også væsentligt at forholde sig kritisk til, hvordan fx medier, film og politikere *bruger fortiden*. Dette spørgsmål er relevant, fordi historie ikke kun handler om *fakta*, men også drejer sig om at tillægge fakta betydning, dvs. at *fortolke*. Det er således et faktum, at Danmark indgik et samarbejde med Tyskland fra 1940-1943. Men var tilpasningspolitikken fejlagtig eller det eneste rigtige at gøre? Forskellige mennesker kan fortolke den samme begivenhed forskelligt, men det betyder ikke, at alle tolkninger er lige gyldige.

For hvor går grænsen for brugen af fortiden? Hvornår er der tale om *misbrug af fortiden*? At misbruge historien betyder, at man *ændrer, fordrejer, reviderer* eller *sletter* fortiden. Et klassisk eksempel herpå er historien om, hvordan Trotskij – en betydningsfuld sovjetisk politiker, der blev udvist fra Sovjetunionen på grund af sin modstand mod Stalins politik – blev slettet fra mødereferater, historiebøger og billeder i håbet om, at eftertiden ville glemme hans betydning.

Man taler også om misbrug af historien, når man *benægter*, at noget har fundet sted, som fx benægtelse af Holocaust.

Men misbrug af historien kan også handle om, at man fortolker historien ud fra en nutidig målestok med det formål at få sin politik eller sine ønsker gennemført.

Brug af historie er dog både uundgåeligt og nødvendigt. Vi bruger alle fortiden til fx at fortælle, hvem vi er som individer og som samfund. Men det er vigtigt at huske på, at *fortiden altid fortolkes ud fra en nutidsforståelse*, og at synet på historiske begivenheder derved kan ændre sig.

Anders Foghs tale om samarbejdspolitikken viser, at man kan *ændre sit syn på fortiden* i takt med, at omstændigheder i nutiden ændres. Foghs holdning til besættelsestidens samarbejdspolitik skal således ses i lyset af krigen i Irak og dermed angrebet på World Trade Center. Spørgsmålet er nemlig, om Fogh ville have holdt samme tale, hvis angrebet på World Trade Center ikke havde fundet sted. Når man undersøger en historisk begivenhed, skal man derfor altid se den i forhold til den tid og under de omstændigheder, som den er blevet til i. Man skal med andre ord udnytte kilden som levn. Historie er levende og ændrer sig hele tiden.

Billederne viser, hvordan Trotskij er blevet fjernet fra billedet til højre i et forsøg på at slette ham fra historien.

ØVELSE TIL MISBRUG AF HISTORIEN

Giv fra jeres eget liv eksempler på, hvordan man kan fremstille fortiden i et bestemt lys. Vurder, hvorvidt der er tale om misbrug af historien.

Anders Fogh sagde i forbindelse med sin tale den 29. august, at: "*Det man kan lære af 29. august 1943 er, at hvis man mener noget alvorligt med vores værdier, med frihed, demokrati og menneskerettigheder, så må vi også selv yde et aktivt bidrag for at forsvare dem. ... Det var også grunden til, at regeringen besluttede at yde et bidrag i krigen mod Saddam Hussein og befrielsen af den irakiske befolkning.*"

Diskuter, hvorvidt Foghs brug af denne dato er brug eller misbrug af fortiden. Argumenter for jeres holdninger.